

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkene Adress: Joängsta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 1

Julgranen.

Bruket att hålla sig med julgran är av ungt datum! För² 1870
 talet lär nog ej funnits julgran i något hem på landsbygden
 Utan möjligtvis hos någon ståndsperson. Men under 1870 talet, började
 en och annan storbonde hålla julgran. Förutsatt, att han hade barn.
 Det var till barnens glädje granen pryddes. Till en början på det mest
 enkla sätt. Granen höjgs någon av de närmaste sagarna före Jul
 för att den ej skulle mista sin friska doften. Men de första åren höjgs
 den ej någon torsdag. Man valde en som växte fritt för omkringvarande
 buskar, ty den blev ungefär lika yvig runt omkring. Höjden var
 såväl 6 a 7 fot. Boningsrummen voro då endast 7 a 8 fot höga. Att
 sätta julgranar i kyrkor, på torg eller allmänna platser är ett bruk
 som påbörjats först under de sista årtionden. Till fot tog man ofta
 bara ett stort vedtrå vari man borrade ett hål och vände tråets

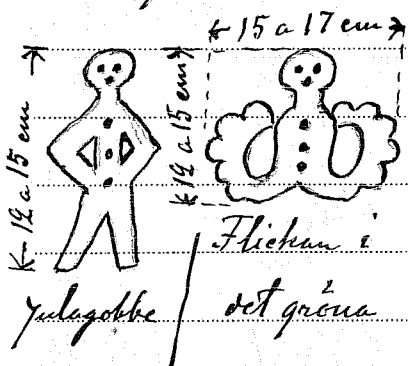
ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Svängsta
 Socken: Asarum Berättat av:
 Uppteckningsår: 1939 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 2

flata yta närmot golvet. Sedan tog man två älsklånga plankbitar
 skar in halft i halft och spikade ihop dessa i vinkel om varandra
 samt borrarade hålet i själva mittpunkten. Hos herrskap fyllade man
 en träspann med sand och satte ner granen här, ty då höll den sig
 färsk längre (Fällde ej barren). Över på sanden i spannen lade man grön
 örter skogsmossa och fanns fjäppersblommor satte man några sädana
 i mossan. Hos vetebrödsbakarna brukade till varje jul baka stora
 mängder av så kallade: Julagobbar av vetemjöl med några russin fast-
 satta, föreställande ögon, mun och knappar. (Se figuren bredvid)

Sådana "Julagobbar" köptes till barnen och dessa
 hängdes i granen. Men eftersom varje barn
 endast fick två sådana (ofta barnen) förslög
 detta inte långt. Därför hängdes dit äpplen
 i stor mängd. Man tog de minsta man hade,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Svängata
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1939 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 3

Snart fanns man på allt av papper former små, små pösar på vilka klippes
 tät med små hål. Pöarna fyllades med nötter och 4 a 5 sådana pösar
 hängdes i granen. Gitter örjade många år innan det kom i bruk. Det
 fanns här och där, köns som brukade göra pappersblommar till försäljning.
 Sådana köptes och laas dit. Av kullört papper = Gult eller rött, klippes
 remsor 2½ a 3 cm breda 45 a 50 cm långa som taggades med saxen i
 båda kanter. Så slog man öglan på mitten och hängde dit några sådana.

Den ene försökte överträffa den andre i krinskrans, sålänge var
 och en själv skulle göra pyggnaderne. Efter som tiden gick, kom
 en från år mera julgranspyggnad i handeln. Gubbar, hästar,
 grisar m. mera. Både av pepparkaketej och socker. Och efter Chocklad-
 fabrikenas tillkomst har det blivit uppsjö på sådant krinskrans.
 Om eftermiddagen julafton skulle granen beläras. Men tävdes icke
 denna kväll. Men juldagsmorgon, tidigt när folk gick till kyrkan

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Svängsta
 Socken: Årarnav Berättat av:
 Uppteckningsår: 1958 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
sid 4

lysta av sina "tannabloss" brukade de som bove jemt vägen och som egde julgran tända deuna och ställa den invid det fönster som vette mot vägen samt ha dessa fönsterlämman öppna så att de gående skulle få se att: "då va jul i stuan"! o inte så skött som te nabocus där vi ingen julgran hade! Höjfardeu, att överträffa grannen, var en bidragande orsak till att julgransbruket vann så hastig spridning!

Det dröjde såkert mer än 10 år från det julgranen börjat spridas på landsbygden förrän man dansade rundt den på julafton. De gamle höll deuna kväll helig i ordets fulla bemärkelse. Juldagen ej heller. Då höll var och en sig hemma i stillhet. Först annandags kväll var det lovligt att besöka varandra. Och då tog ungdomarna hand i hand varandra och gick några slag rundt granen. Men Gud nåde den som taget några danssteg. Val hörde vi ontalas att fint folk dansade kring granen. Men sånt passade inte allmogen!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bråne Adress: Svängata
 Socken: Asarum Berättat av:
 Uppteckningsår: 1939 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 5

Gulgranslyns av stearin fanns icke i köjan förrän långt sednare.
 Men allmogan stöpte julo ett slags små tälgljus kallade: "Pöte" som
 de använde i kök, stall och lagård. Dessa skars i 4 a 5 em långa bitar
 som med sytråd bands fast vid granens grenar. Den ene ljusbiten
 hängde snett på ett håll. Den andra på ett annat. "Då ä väl inte
 så noja! Lusen (=lagan) har väl vett te o brinna rätt opp!"
 Snart började bläckslagarne göra "ljusstickor" som mest liknade en
 syring eller fingerborg som i nedra ändan hade en trekantig spets
 klyfde man med knivspetsen en grangren och stack den här spetsen
 igenom grenen rätt hållaren fast. Ljusbiten sattes i överändan.
 Snart gjorde smeden bättre ljushållare av ståltråd. Dessa hade
 en spiralformig hölsa överst 1½ em stor och nedra ändan var
 rak och såvar 7 a 8 em lång. Tätt nedom spiralen vreds ståltråden
 rundt en grangren och spetsen sattes ett äpple. Detta verkade

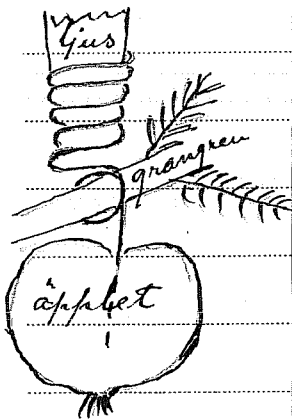
ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Svängata
 Socken: Åsarum Berättat av:
 Uppteckningsår: 1939 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 6.

som en balans så att guset stod alltid rätt upp.

Själva anskaffandet av granar har under tidens lopp undergått många förändringar. Köpmän och ståndspersoner i stan vidtalade någon bonde som skaffare. Man rättade sig efter ordspråket: Gåvor och gengåvor, ekt. Var det någon fattig inom stan som skulle ha gran stod denne en säven på stans plantering. De båda skogsvaktarna (Mickelson & Gublin) skaffade sig många

extrapengar genom att avmåla julgranstjivar (Kälvten av böterna tillföll angivaren). Längre fram då bruket blev mera allmänt brukade småbönder köra granar till stans torg dagarna före jul där vem som ville kunde köpa (25-50-75 öre st). Även dessa leverantörer hade ej alltid granar på egna gårdar utan tog dem utan löfte på större gårdar. Täljören blev bråk, slagsmål & rättegångar!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Kolmberg
 Härad: Bräkene Adress: Svängsta
 Socken: Marum Berättat av:
 Uppteckningsår: 1939 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 7

Numera är sed både i stad och på landet att köpa sig granar. Men själva pågåenden tycks vara i avtagande. Faktum är: att i många hem har de nu om åren ej gran. Men som förr hade sådana.

I äldre tid, med dess begränsade penningtillgång tog man i de flesta hem vara på julgranpyroden och förvarade dem i en låda år från år, och som där baru fanns kompletterades med nytt allt efter som nya former kom i handelen.

Bruket att ha stjerna i toppen på granen, har troligen sitt ursprung från Prestgårdar. Det förekom här och där bland allmoget, men var långtifrån allmänt! --- Så kallad: Dans bring granen förekom endast helgöreskvällen. Annandags, Nyårs och Trettondags samt om "tjunedass kväll" (= 20^{de} dag = Klud). Denna kväll var den sista som granen var frydd. På de ställen der granen "blundrades" skedde detta denna kväll. I varje fall plockades pyroden bort då

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bohuslän Adress: Bohusgöta
 Socken: Asarum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1939 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV
 —
 sid 8.

och sedan efter slängdes granen på soffbacken. Vid dansen bring granen
 upprätthölls ständsskillnaden nog! Bondernas barn samlades i
 bondgårdarna och torparnas i torpstugorna. En torparunge var ej
 värdig att vara med då, om han än under vardagsarbetet kunde umgås
 med bondbarne på det förtroeligaste sätt.

Före julgranen, och många år efter att denna kom i bruk, hade
 man så kallade: julträ. Sunda gjorde av svarvods. Men de flesta
 klumpigt hopsatta av flera krokiga träbitar. Dessa sattes flera hvar
 helvt uträ. 3-5 eller 7. Trästälningen vilade på en klumpig fot
 så att den ej trillade överända och voro högre i mitten så att det
 mittersta guset stod betydligt högre än sidogusen. Många julträ
 voro blåmalade. Efterhand som granen vann insteg försvann julträen.
 Finns möjlighet att under mina färder i sommar komma öfver
 något sådant skall jag skaffa ett (Tro att det är omöjligt)!

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne Adress: Löngsta
 Socken: Åsarp Berättat av:
 Uppteckningsår: 1939 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 7

Samtidigt med julträn fanns en och annan som hade "Jularing". Dessa gjordes av en plåtremsa $2\frac{1}{2}$ cm bred och så lång att så dess båda ändar hopnitats gjorde den en cirkel med 50 a 60 cm diameter = (ett tunnband). Av andra plåtremсор sattes två steg vinkelrätt om varandra som nitats fast i ytterringen och lägo över varandra i mitten där ett hål slogs igenom båda. Genom hålet tröddes en spik med hufuset neråt och dens öfra ända kröktes. I krokens band ett fint men hårt slaget segelgarnsmöre cirka 40 cm långt vars andra ända fästades vid en spik i taket. Den cirkelrunda remsen delades noggrant i 8 lika stora delar och i varje delningspunkt fästes en liten gispipa av tunn blåck. Om allt var noggrant gjort borde nu ringen hänga i snöret precis vägrätt. I annat fall fick man skära gispiporna olika långa för att få absolut jämnvigt. När man nu tände gisen ett efter annat orsakade luftens olika uppvärmning att hela cirkeln

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5775

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Wohlenberg
 Härad: Bräkene Adress: Swängsta
 Socken: Ararum Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1939 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—*—
sid 10

begjäre glida runt tills träden blivit svord mycket hårt. Jag man
 så ringen en liten stöt motsatt, svängde den andra vägen. Och så
 undan för undan. Den tog mycket tid och måste göras ytterst
 noggrant om den skulle fungera. Därför var den så lång! Den
 enda i vår ort var den far hade gjort. Men jag såg 3 a 4 andra
 på andra håll.

Att sätta Enar framför ingången till en stuga förkom icke utan
 vid dödsfall. Detta hettes: "Maja för den döe". Likgiltigt sen om
 det var i Maj månad eller December månad. Men i vår ort
 sattes aldrig Enar ensamt för julfirandet.

ACC. NR. 5775

11.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge

Upptecknat av: Aug. Holmberg

Härad: Båstade

Adress: Svängsta

Socken: Asarum

Berättat av

Uppteckningsår: 1939

Född år i

Uppteckningen rör

Skriv endast på denna sida!